

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 2015, Αρ. 2 (2015)

Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή: Πρακτικά 5ου Συνεδρίου

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

5^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 19-21 Ιουνίου 2015

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και
Θρησκευμάτων

« Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά,
στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή »

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Παπαδάτος Γιάννης
Πολυχρονόπουλος Σταυρούλα
Μπασιτέα Αγγελική

ISSN: 2529-1157

ΑΘΗΝΑ

Παιδί-θύτης εκφοβιστικής συμπεριφοράς
Συμβόλαιο τιμής-συναντίληψης μεταξύ παιδιού
και γονέων με στόχο τη βελτίωση της
παραβατικότητας

Διονυσία Χάντζου

doi: [10.12681/edusc.389](https://doi.org/10.12681/edusc.389)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χάντζου Δ. (2016). Παιδί-θύτης εκφοβιστικής συμπεριφοράς Συμβόλαιο τιμής-συναντίληψης μεταξύ παιδιού και γονέων με στόχο τη βελτίωση της παραβατικότητας. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2015(2)*, 1527-1535. <https://doi.org/10.12681/edusc.389>

Παιδί-θύτης εκφοβιστικής συμπεριφοράς Συμβόλαιο τιμής-συναντίληψης μεταξύ παιδιού και γονέων με στόχο τη βελτίωση της παραβατικότητας

Διονυσία Χάντζου
Φιλολόγος Π.Ε.02, MEd. Επιστήμες της Αγωγής: Ειδική Εκπαίδευση
dionysia_chantzou@hotmail.com

Περίληψη

Είναι γεγονός, πως η αποκλίνουσα συμπεριφορά των ανηλίκων αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η σύγχρονη σχολική κοινότητα και η κοινωνία μας ευρύτερα. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταγραφεί το προφίλ ενός παιδιού-θύτη εκφοβιστικής συμπεριφοράς, να συναφθεί το κατάλληλο συμβόλαιο τιμής-συναντίληψης ανάμεσα στους γονείς και στο παιδί και, στη συνέχεια, να παρουσιαστεί η αποτίμηση του συμβολαίου αυτού. Όσον αφορά στα συμπεράσματα που εξάγονται, αρχικά διαπιστώνεται πως η εκφοβιστική συμπεριφορά του παιδιού-θύτη εκδηλώνεται σε κάθε περιβάλλον, ενώ αποδεικνύεται πως με την τήρηση του συμβολαίου όχι μόνο δύναται να τροποποιηθεί σταδιακά η αποκλίνουσα συμπεριφορά του παιδιού, αλλά και οι δύο πλευρές να αντιληφθούν αποτελεσματικά την ευθύνη που φέρουν για την άσχημη κατάσταση που επικρατεί στο ενδοοικογενειακό περιβάλλον. Συγκεκριμένα, μέσω της χρήσης των αμοιβών και των ποινών, των αμοιβαίων ανταλλαγών και της τέχνης του συμβιβασμού, το παιδί-θύτης θα υιοθετήσει επιθυμητές συμπεριφορές, μειώνοντας την παραβατικότητα, και οι γονείς θα ασκήσουν θετικά τον γονικό τους ρόλο, οικοδομώντας μια δυνατή, υγιή και επιτυχημένη σχέση με το παιδί, επιβεβαιώνοντας τον πρωταρχικό ρόλο που διαδραματίζει η σχέση αυτή στη ζωή του.

Λέξεις-κλειδιά: παιδί-θύτης, εκφοβιστική συμπεριφορά, συμβόλαιο τιμής-συναντίληψης, ρόλος οικογένειας, αμοιβές, ποινές.

Abstract

It is a fact, that the deviant behavior of minors is one of the greatest challenges facing the modern school community and our society at large. The purpose of this study is to record the profile of a child-abuser bullying, be concluded the suitable contract of honor-understanding between parents and child and, then, to present the valuation of this contract. Regarding the conclusions drawn, initially found that bullying child-abuser is manifested in every environment, while proving that the fulfilment of the contract not only the deviant behaviour of children can be gradually modified, but both sides can be realized effectively their responsibility for the bad situation in the domestic environment. Specifically, through the use of fees and penalties, mutual exchange and the art of compromise, child-abuser will adopt desired behaviors, by reducing delinquency, and parents will exert positive parental role, building a strong, healthy and successful relationship with the child, confirming the primary role of this relationship in his life.

Keywords: child-abuser, bullying, contract of honor-understanding, family role, fees, penalties.

Εισαγωγή

Είναι γεγονός πως η αποκλίνουσα συμπεριφορά των ανηλίκων αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η σύγχρονη σχολική κοινότητα και η κοινωνία μας ευρύτερα. Συγκεκριμένα, παρατηρείται δυστυχώς ραγδαία αύξηση του ποσοστού των παιδιών που καταγράφονται ως δράστες και θύματα εκφοβιστικής συμπεριφοράς, καθιστώντας άμεση και αναγκαία τη διερεύνηση όχι μόνο των βαθύτερων αιτιών (Ματσόπουλος, 2009), αλλά και των κατάλληλων τρόπων που θα οδηγήσουν στη μείωση και στην εξάλειψη του φαινομένου αυτού (Αγαλιώτης κ.ά., 2008).

Ένας από τους ενδεδειγμένους τρόπους, που μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά στην τροποποίηση της αποκλίνουσας αυτής συμπεριφοράς, είναι η σύναψη ενός συμβολαίου τιμής-συναντίληψης ανάμεσα στους γονείς και στο παιδί, καθώς η οικογένεια είναι εκείνη που διαδραματίζει τον σημαντικότερο ρόλο στη διαχείριση και στη βελτίωση όλων των προβλημάτων στη ζωή του παιδιού. Όμως βασική προϋπόθεση, ώστε να μπορέσει να επιτευχθεί αποτελεσματικά η τροποποίηση της παιδικής επιθετικής συμπεριφοράς, αποτελεί η αλλαγή και της γονικής συμπεριφοράς. Η σύναψη ενός τέτοιου συμβολαίου, λοιπόν, αποτελεί μία τεχνική που δύναται να επιτύχει την ταυτόχρονη αλλαγή, καθώς θα αντικαταστήσει τις αρνητικές συμπεριφορές και των δυο πλευρών με θετικές, βελτιώνοντας αναμφισβήτητα τις οικογενειακές σχέσεις και, κατ'επέκταση, τις κοινωνικές σχέσεις του παιδιού σε κάθε περιβάλλον (Herbert, 1996).

Στην παρούσα εργασία θα μας απασχολήσει η περίπτωση του παιδιού-θύτη εκφοβιστικής συμπεριφοράς. Σκοπός της είναι να παρουσιαστεί αρχικά το προφίλ του παιδιού-θύτη με τα βασικά χαρακτηριστικά του, να συναφθεί το κατάλληλο συμβόλαιο τιμής-συναντίληψης ανάμεσα στους γονείς και στο παιδί και, στη συνέχεια, να παρουσιαστεί η αποτίμηση του συμβολαίου αυτού εξάγοντας σημαντικά συμπεράσματα.

Προφίλ παιδιού

Τα δεδομένα που ακολουθούν παρακάτω και αφορούν στο προφίλ του παιδιού-θύτη αποτέλεσαν τον βασικό άξονα της διαμόρφωσης του συμβολαίου και συγκεντρώθηκαν από τη μητέρα του παιδιού, μέσω της ημιδομημένης συνέντευξης. Μάλιστα, σύμφωνα με τους Christenson & Buerkle (1999, αναφορά Ματσόπουλος, 2009) η αποτελεσματική συνεργασία με την οικογένεια, ώστε να κατανοηθεί συνολικά η συμπεριφορά του παιδιού, αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την επιλογή των κατάλληλων παρεμβάσεων στην επίλυση όλων των προβλημάτων συμπεριφοράς. Σαφώς, αξίζει να τονιστεί ιδιαίτερα ο βασικός ρόλος που διαδραματίζει στη σύναψη του συμβολαίου η ακριβής σκιαγράφηση του προφίλ του παιδιού-θύτη και η καταγραφή των μοναδικών χαρακτηριστικών του, έτσι ώστε να επιτευχθεί η κατάλληλη παρέμβαση, καθώς είναι γεγονός ότι δεν υπάρχει ένας κοινός τρόπος αντιμετώπισης της παραβατικότητας, που να ενδείκνυται ως κατάλληλος για όλους (Χηνάς & Χρυσαιδίδη, 2000).

Άγγελος: Θύτης εκφοβιστικής συμπεριφοράς

Ο Άγγελος είναι ένα αγόρι 13 χρόνων, παιδί χωρισμένων γονιών από τη νηπιακή του ηλικία. Οι σχέσεις με τον πατέρα του είναι ανύπαρκτες έως και σήμερα. Πρόκειται για ένα παιδί μεγαλόσωμο, αρκετά ψηλό και δυνατό, που όταν κάποιος το συναντήσει για πρώτη φορά πιστεύει πως διαθέτει έντονη αυτοπεποίθηση. Τα τελευταία δύο χρόνια, είναι εξαιρετικά εκκεντρικός, αφού έχει υιοθετήσει ένα ιδιαίτερο χτένισμα και στυλ. Το πρόσωπό του είναι συνεχώς θυμωμένο, ενώ το

χαμόγελό του διαφαίνεται μόνο τις φορές που *ενοχλεί εσκεμμένα* τον μικρό του αδερφό και τους συμμαθητές του. Στο σπίτι, οι *διαφωνίες* με τη μητέρα του, σχετικά με τη γενικότερη συμπεριφορά του, και οι *έντονοι καβγάδες* με τον αδερφό του αποτελούν καθημερινό φαινόμενο. Κάθε φορά που η μητέρα του ζητά να καθαρίσει το δωμάτιό του εκείνος *αδιαφορεί επανειλημμένως*, ενώ *περιπαίζει* συστηματικά τον αδερφό του ή τον *χτυπά* όταν εκείνος του χαλά τα σχέδια. Μάλιστα, όταν νιώθει πως καταπιέζεται *το «σκάει» από το σπίτι*, χωρίς να ενημερώνει τη μητέρα του. Επίσης, η *σχολική του επίδοση* είναι *απογοητευτική*, αφού το σχολείο δεν μοιάζει να του αρέσει καθόλου, αδιαφορώντας καθημερινά για τις σχολικές του υποχρεώσεις, ενώ *συχνά απουσιάζει* τις πρώτες ώρες της διδασκαλίας σπαταλώντας τον χρόνο του σε ανούσιες δραστηριότητες, όπως παραπονιέται η μητέρα του. Εκεί, το *παρατσούκλι* του είναι *«νταής»*, καθώς *εμπλέκεται καθημερινά σε άσχημα περιστατικά*, που ο ίδιος προκαλεί. Όταν βρίσκεται στην τάξη *παραβιάζει τους σχολικούς κανόνες*, σηκώνεται από τη θέση του, διακόπτοντας συνεχώς τη διδασκαλία, και *χλευάζει επιδεικτικά* τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές του. Γενικά, ο Άγγελος είναι *πολύ ευέξαπτος* και *παρορμητικός*, ενώ διαθέτει *μονίμως επιθετική συμπεριφορά απέναντι σε όλους*. *Μιλά υποτιμητικά* στους συμμαθητές του, τους *εκφοβίζει* απειλώντας τους (λεκτική βία) και *επιτίθεται σωματικά* εναντίον τους (σωματική βία), ιδιαίτερα σε εκείνους που δείχνουν αδύναμοι. Συγκεκριμένα, καταστρέφει τα πράγματά τους και τους σπρώχνει με δύναμη καθώς κατεβαίνουν τις σκάλες, ενώ κάθε φορά που παίζουν ποδόσφαιρο στο προαύλιο πετά με βία τη μπάλα κατά πάνω τους. Πολλές φορές κάποιοι συμμαθητές του τραυματίστηκαν, αλλά ο Άγγελος δεν πτοήθηκε, παρά τις τιμωρίες του διευθυντή. Οι συμμαθητές του τον φοβούνται πολύ και για αυτόν τον λόγο *δεν έχει αποκτήσει φίλους* στο σχολικό του περιβάλλον, αφού κανείς δεν επιθυμεί να συναναστραφεί μαζί του, εκτός από δυο εξίσου μεγαλόσωμα παιδιά που τον ακολουθούν πιστά σε κάθε του βήμα. Σύμφωνα με τη μητέρα του, ο Άγγελος είναι ένα πολύ *δύσκολο παιδί*, δεν εκφράζει ποτέ αυτό που τον απασχολεί και προτιμά να περνά τον χρόνο του βλέποντας τηλεόραση, παίζοντας ποδόσφαιρο και παιχνίδια στον υπολογιστή ή κάνοντας βόλτες με τους δύο του φίλους. Όταν δέχεται επιπλήξεις για τη συμπεριφορά του, είτε από γονείς είτε από εκπαιδευτικούς, *αντιδρά πάντα με αυθάδεια* προς αυτούς, χρησιμοποιώντας *υβριστικές φράσεις*, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που χάνει εντελώς την ψυχραιμία του και *ξεσπά έντονα τον θυμό του καταστρέφοντας* ολοσχερώς άψυχα αντικείμενα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το τελευταίο περιστατικό που διαδραματίστηκε στο σπίτι του, όταν η μητέρα του ζήτησε να κλείσει την τηλεόραση με σκοπό να διεκπεραιώσει τις εργασίες του. Ο Άγγελος αδιαφόρησε επιδεικτικά και όταν εκείνη επέμεινε, άρχισε να φωνάζει και να αυθαδιάζει, πέταξε με δύναμη το τηλεχειριστήριο στον τοίχο και έφυγε βιαστικά από το σπίτι.

Αυτή η παραπάνω επιθετική – εκφοβιστική συμπεριφορά έχει απασχολήσει ιδιαίτερω τη μητέρα του, αλλά και τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, και έτσι αποφασίστηκε από κοινού η συζήτηση με τον Άγγελο, ώστε να υπογραφεί ανάμεσα σε εκείνον και στη μητέρα του ένα συμβόλαιο θετικής συμπεριφοράς, με αμοιβές και ποινές, στοχεύοντας στην κατάλληλη παρέμβαση μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον και, κατ' επέκταση, στο σχολικό.

Δημιουργία συμβολαίου τιμής-συναντίληψης

Μεταξύ της κα Παυλάκου και του Άγγελου.

Η μητέρα θα ήθελε ο Άγγελος να:

- καλημερίζει καθημερινά με ευγένεια τους συμμαθητές του, χωρίς να χρησιμοποιεί υποτιμητικά σχόλια και ειρωνεία.

- πάψει να τους εκφοβίζει απειλώντας τους, καταστρέφοντας τα πράγματά τους, σπρώχνοντάς τους στις σκάλες και χτυπώντας τους στα ομαδικά παιχνίδια.
- παραμένει ήσυχος στη διάρκεια της διδασκαλίας και να σηκώνεται από τη θέση του, μόνο εφόσον δοθεί άδεια από τον καθηγητή.
- απαντά περισσότερο ευγενικά, όταν του κάνουν παρατήρηση.
- σταματήσει να κοροϊδεύει τον μικρό του αδερφό για τα παραπανίσια κιλά του.
- σταματήσει να τον χτυπά όταν εκείνος κάνει πράγματα που τον ενοχλούν, αντίθετα να του εκφράζει λεκτικά με ευγένεια τη δυσαρέσκειά του.
- μιλά στη μητέρα του με περισσότερη ευγένεια κάθε φορά που εκνευρίζεται, ακόμα και αν τον αδικεί.
- την ενημερώνει κάθε φορά που επιθυμεί να φύγει από το σπίτι, λέγοντάς της πού ακριβώς θα πάει, με ποιους και πότε θα επιστρέψει.
- καθαρίζει το δωμάτιό του μόνος του κάθε Κυριακή.
- τρώει μεσημεριανό μαζί με την οικογένειά του, καθημερινά.
- φροντίζει για το μέλλον του, αφιερώνοντας καθημερινά για μελέτη τουλάχιστον δύο ώρες και πηγαίνοντας κανονικά στο σχολείο του, χωρίς να κάνει απουσίες, εκτός και αν υπάρχει κάποιος σοβαρός λόγος.
- φροντίζει τον εαυτό του, προσπαθώντας να ελέγχει περισσότερο τα νεύρα του, κάθε φορά που νιώθει θυμό, ηρεμώντας με άλλους τρόπους (ειδικές ασκήσεις χαλάρωσης), χωρίς να ξεσπά σε αντικείμενα.
- συζητά με την οικογένειά του τα νέα της ημέρας κατά τη διάρκεια του φαγητού.
- να καλεί σπίτι δυο φορές το μήνα μερικούς συμμαθητές του και να περνούν χρόνο μαζί.

Ο Άγγελος θα ήθελε η μητέρα του να:

- σταματήσει να τον αποκαλεί «νταή», όταν αντιδρά υπερβολικά.
- ακούει πρώτα τι έχει συμβεί, κάθε φορά που δημιουργούνται καβγάδες στο σπίτι με τον αδερφό του ή στο σχολείο, και να σταματήσει να τον κατηγορεί εκ των προτέρων.
- ζητάει συγγνώμη όταν υψώνει τη φωνή της, αν δεν το έχει κάνει ο ίδιος πρώτα.
- τον εμπιστεύεται κάθε φοράει που της υπόσχεται ότι θα αναλάβει κάποια δουλειά.
- σχολιάζει τα θετικά στοιχεία των φίλων του, χωρίς να βλέπει μόνο τα αρνητικά τους χαρακτηριστικά.
- σταματήσει να τον πιέζει επίμονα να διαβάσει τα μαθήματά του, τη στιγμή που εκείνη επιθυμεί.
- σταματήσει να τον μειώνει, όταν δεν παίρνει τους βαθμούς που επιθυμεί.
- σταματήσει να τον συγκρίνει με τον αδερφό του, ως προς τους βαθμούς και τη συμπεριφορά.
- χτυπά πάντα την πόρτα, πριν μπει στο δωμάτιό του.
- τον ακούει, όταν θέλει να της μιλήσει, και να μην τον αποφεύγει λέγοντας πως έχει σημαντικότερα πράγματα να κάνει.
- σταματήσει να του τηλεφωνεί τόσες πολλές φορές κατά τη διάρκεια της ημέρας, δείχνοντας πως δεν τον εμπιστεύεται.

Όλοι συμφωνούν ότι:

1. οι όροι του συμβολαίου δεν θα αλλάξουν, παρά μόνο με συζήτηση και αμοιβαία συμφωνία.
2. οι διαφωνίες θα επιλύονται με διαιτησία (τον κ. Νίκο – μαθηματικός), που όλοι παραδέχονται ότι είναι αντικειμενικός και δίκαιος.

3. η επιτυχής εκτέλεση του συμβολαίου για ένα μήνα θα αμείβεται:
  - ο με αύξηση στο εβδομαδιαίο χαρτζιλίκι του Άγγελου κατά 10 ευρώ.
  - ο με οικογενειακή εκδρομή, όπου το μέρος θα επιλέγεται από τον Άγγελο.
  - ο με παιχνίδι στον υπολογιστή ή παρακολούθηση τηλεόρασης, μιάμιση ώρα πριν κοιμηθεί.
  - ο με επιστροφή κάθε Σάββατο βράδυ στις 11.30, όταν είναι έξω με την παρέα του.
4. η αποτυχία να τηρήσει κάποιος τους όρους που τον αφορούν θα επιφέρει πρόστιμο σε κάθε περίπτωση.

Ο Άγγελος κάθε φορά που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του:

  - ο θα σταματήσει να παίζει με τον υπολογιστή και να βλέπει τηλεόραση πριν κοιμηθεί.
  - ο θα επιστρέφει στο σπίτι στις 9.00 κάθε Σάββατο.
  - ο θα καταθέτει 10 ευρώ στο «κουτί των ποινών».

Ενώ, η κα Παυλάκου κάθε φορά που θα αθετεί τους δικούς της όρους:

  - ο θα καταθέτει 50 ευρώ στο «κουτί των ποινών».

Όλα τα χρήματα που θα κατατίθενται στο «κουτί των ποινών» (υπό την επιτήρηση του κ Νίκου) θα διατίθενται για κάποιον φιλανθρωπικό σκοπό, που θα επιλέγεται από τον κ. Νίκο.

Υπογραφές:

Άγγελος.....
 κα Παυλάκου.....
 Εκπαιδευτικός, κ. Νίκος (μάρτυρας/διαιτητής).....

Αποτίμηση συμβολαίου

Το παραπάνω συμβόλαιο που δημιουργήθηκε μεταξύ του Άγγελου και της μητέρας του αποτελεί ένα μόνο από τα πολλά συμβόλαια που απαιτείται να συναφθούν, ώστε τελικά η συμπεριφορά του Άγγελου να γίνει αποδεκτή, καθώς πρόκειται για ένα παιδί με αρκετά έντονη εκφοβιστική συμπεριφορά, που δύσκολα συμμορφώνεται σε κοινωνικούς κανόνες.

Παρ'όλα αυτά, το συγκεκριμένο συμβόλαιο δύναται να βελτιώσει τις κυριότερες ανεπιθύμητες συμπεριφορές του Άγγελου που εμφανίζονται στο οικογενειακό, αλλά και στο σχολικό του περιβάλλον. Θέτοντας ο γονιός όρους σχετικά εφικτούς για το συγκεκριμένο παιδί και δείχνοντας παράλληλα σεβασμό και στις δικές του ποικίλες επιθυμίες, θα ενισχυθούν σταδιακά οι θετικές συμπεριφορές. Ο Άγγελος θα μάθει υπακούοντας με τη θέλησή του σε αρχές και κανόνες να αντιλαμβάνεται τότε φέρθηκε άσχημα, θα γνωρίσει πως υπάρχουν πάντα συνέπειες για την άσχημη συμπεριφορά του και θα διδαχθεί πώς ακριβώς μπορεί να την αλλάξει (Κίκιλα & Κουτελέκος, 2012). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως ήδη είδαμε, λαμβάνοντας υπ'όψιν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του παιδιού-θύτη, καθώς και το ευρύτερο πλαίσιο του φαινομένου της εκφοβιστικής συμπεριφοράς, κατασκευάστηκε το παρόν συμβόλαιο που αναμένεται να έχει θετικά αποτελέσματα ως προς τη βελτίωση της γενικότερης συμπεριφοράς του παιδιού-θύτη, καθώς δίνεται έμφαση κυρίως στις προβληματικές περιοχές, όπως στην κοινωνικοποίηση, στην προσαρμοστικότητα, στην ικανότητα διαχείρισης κρίσεων κ.ά.

Είναι γεγονός, πως κάθε παιδί μπορεί να αποβάλει τις αποκλίνουσες συμπεριφορές που έχει υιοθετήσει μέσω αποτελεσματικών τρόπων, όπως ο παραπάνω, με τη βοήθεια των γονέων και των εκπαιδευτικών του, οι οποίοι αποτελούν τα πιο αρμόδια πρόσωπα για την επίτευξη του στόχου αυτού (Herbert,

1996). Για τον λόγο αυτόν, στην κατασκευή αυτού του συμβολαίου μάρτυρας αποτέλεσε ένας εκπαιδευτικός που έχει κερδίσει τη συμπάθεια του Άγγελου. Έτσι, η μητέρα θα μπορεί να ελέγχει τη συμπεριφορά του στο σπίτι και ο εκπαιδευτικός, με τη σειρά του, θα αποτελεί τον μάρτυρα του συμβολαίου στο σχολικό του περιβάλλον.

Συγκεκριμένα, οι όροι που τέθηκαν από τη μητέρα του Άγγελου επικεντρώνονται κυρίως στη βελτίωση των κοινωνικών του δεξιοτήτων, με στόχο την αναγκαία ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων με τους συμμαθητές του, τους εκπαιδευτικούς και, φυσικά, την οικογένειά του. Η μητέρα δηλαδή, ζητά από αυτόν να δείχνει σεβασμό απέναντι στον περίγυρό του, αλλά και στον ίδιο του τον εαυτό ακολουθώντας συγκεκριμένες επιθυμητές συμπεριφορές. Αρχικά, ο τρόπος που διαμορφώθηκαν οι κανόνες, όσον αφορά στη σχέση του με το σχολικό του περιβάλλον, βασίστηκε σε έναν απώτερο σκοπό: στη σταδιακή αλλαγή της αρνητικής εικόνας που έχει υιοθετήσει ο Άγγελος. Ζητώντας από εκείνον να καλημερίζει με ευγένεια τους συμμαθητές του, σταματώντας να ασκεί σε αυτούς λεκτική, ψυχολογική και σωματική βία, εκείνοι σταδιακά και μακροπρόθεσμα θα αρχίσουν να τον εμπιστεύονται, δείχνοντας σε αυτούς πως υπάρχουν και θετικά στοιχεία στην προσωπικότητά του. Ο Άγγελος λοιπόν, επιβάλλεται να αποκτήσει αυτοέλεγχο και αυτοπειθαρχία, καθώς αυτά αποτελούν τα απαραίτητα συστατικά για την κοινωνική συνύπαρξη και συμβίωση σε κάθε κοινωνική ομάδα, σταματώντας να πληγώνει τους συμμαθητές του. Αν εκείνος δεν επιτύχει έναν –ελάχιστο έστω– βαθμό αυτοελέγχου, απαραίτητος για να προσαρμόζει τις ανάγκες του στις ανάγκες των άλλων, θα συνεχίσει δικαίως να θεωρείται «νταής», να επικρίνεται, να τιμωρείται και να παραμένει στο περιθώριο λόγω της συμπεριφοράς του. Είναι εφικτό λοιπόν, με τους συγκεκριμένους όρους που τέθηκαν ο Άγγελος να αποκτήσει τον πολυπόθητο αυτοέλεγχο και να καταφέρει να αναπτύξει σταδιακά ικανοποιητικές διαπροσωπικές σχέσεις, ώστε να ενταχθεί ομαλά στο σχολικό του περιβάλλον (Herbert, 1998).

Σαφέστατα, η υπακοή και ο σεβασμός στους βασικούς σχολικούς κανόνες, όπως για παράδειγμα το να μη σηκώνεται από τη θέση του χωρίς την άδεια του εκπαιδευτικού και να απαντά περισσότερο ευγενικά σε κάθε επίπληξή του, θα οδηγήσει με τη σειρά της στην ανάπτυξη θετικότερου κλίματος στην τάξη, αφού δεν θα διακόπτεται η μαθησιακή διδασκαλία εις βάρος των υπολοίπων, δημιουργώντας καθημερινές προστριβές με τον εκπαιδευτικό. Αυτή η δημιουργία θετικού ψυχολογικού σχολικού κλίματος θα επηρεάσει όχι μόνο τη μάθηση και την ανάπτυξη των ικανοτήτων όλων των παιδιών, αλλά θα οδηγήσει στην αποτελεσματική ομαλή κοινωνικοποίηση του Άγγελου στο σχολικό και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, καθώς και στη διασφάλιση της υγιούς συναισθηματικής κατάστασης όλων των μελών (Χούπας, 2010). Μάλιστα, σύμφωνα και με μια υπόθεση εργασίας, που αναζητά τα αίτια του φαινομένου της αποκλίνουσας συμπεριφοράς των παιδιών, επιβεβαιώνεται πως τα προβλήματα αυτά παγιώνονται ή συνεχίζουν να αυξάνονται περαιτέρω εξαιτίας της έλλειψης θετικών συναισθημάτων για τη μάθηση, αλλά και λόγω της περιορισμένης καλλιέργειας θετικού κλίματος στο σχολείο, αφού αυτό υποβοηθά την ουσιαστική μάθηση και την αλληλεπίδραση μεταξύ όλων (Ματσόπουλος, 2009).

Επιπρόσθετα, οι όροι που διατυπώθηκαν σχετικά με το οικογενειακό του περιβάλλον στοχεύουν στη σταδιακή ανάπτυξη ενός δυνατού δεσμού ανάμεσα στα μέλη. Συγκεκριμένα, ζητώντας η μητέρα από τον Άγγελο να τρώει καθημερινά μαζί τους το μεσημεριανό φαγητό, και όχι απομονωμένος στο δωμάτιό του ή μπροστά στην τηλεόραση, αποσκοπεί στη δημιουργία μιας υγιούς σχέσης ανάμεσά τους, καθώς μαζεμένοι όλοι μαζί γύρω από το τραπέζι θα καταφέρουν να έρθουν πιο κοντά επικοινωνώντας, συζητώντας, εκφράζοντας σκέψεις και προβληματισμούς. Εξάλλου, κάθε οικογενειακό περιβάλλον επιβάλλεται να φροντίζει να μη διέπεται από

αρνητισμό, αφού βιώνοντας το παιδί καταστάσεις έντονης επιθετικότητας μέσα στο σπίτι, θεωρεί λανθασμένα πως αυτός είναι ο μόνος τρόπος επίλυσης των προβλημάτων (Στογιαννίδης, 2013). Επιπλέον, ο όρος του να ενημερώνει τη μητέρα του κάθε φορά που επιθυμεί να φύγει από το σπίτι, προσφέρει αλλά ταυτόχρονα οριοθετεί το δικαίωμα της ελευθερίας (ελευθερία υπό προϋποθέσεις) στον Άγγελο. Δηλαδή, τις φορές που νιώθει πιεσμένος και εκνευρισμένος μπορεί να μένει μόνος, ανακτώντας την ηρεμία του χωρίς να δημιουργούνται δυσάρεστα περιστατικά, αρκεί βέβαια η μητέρα του να ξέρει πού βρίσκεται και τότε θα επιστρέψει.

Ακόμη, η μητέρα παρουσιάζοντας έξυπνα τις σχολικές του υποχρεώσεις ως βασική προϋπόθεση για την προσωπική του εξέλιξη θα καταφέρει να τον ευαισθητοποιήσει και να συνειδητοποιήσει πως η μελέτη αποσκοπεί στη βελτίωση του εαυτού του. Το παιδί πρέπει να αγαπήσει το σχολείο, όχι επειδή αυτό θα ικανοποιήσει τους γονείς, αλλά επειδή έτσι θα βοηθήσει τον εαυτό του. Επίσης, προσκαλώντας τους συμμαθητές του στο σπίτι δυο φορές το μήνα η μητέρα του δίνει τη δυνατότητα να κοινωνικοποιηθεί αναπτύσσοντας σχέσεις μαζί τους, δίνοντας ο ένας στον άλλον την ευκαιρία να γνωριστούν καλύτερα και να κάνουν μια καινούργια αρχή.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η μητέρα δεν συμπεριέλαβε εντός των ποινών που πρέπει να επιβληθούν στον Άγγελο, σε περίπτωση αποτυχίας της τήρησης των όρων, τη στέρηση του ομαδικού παιχνιδιού. Όπως διαπιστώθηκε, μέσα από την καταγραφή του προφίλ του, ο Άγγελος αγαπά να παίζει ποδόσφαιρο, κάτι που η μητέρα δεν θα έπρεπε σε καμία περίπτωση να του απαγορεύσει, αφού μέσα από αυτό το παιδί εκτονώνει τη σωματική του ενέργεια, αποκτά πιο ρεαλιστική εικόνα του σώματος και της δύναμής του και φυσικά ασκείται στη διαχείριση των σχέσεων με τους συνομηλικούς του, αφού αλληλεπιδρά με αυτούς μαθαίνοντας να υπακούει απαραίτητως σε κανόνες (Φύσσας & Αβδελίδου, χ.χ.).

Από την άλλη πλευρά, οι κανόνες που διατυπώθηκαν από τον Άγγελο στηρίχθηκαν σε ουσιαστικές απαιτήσεις από τη μητέρα του. Ζητώντας από εκείνη να μην είναι προκατειλημμένη απέναντί του, να αποφεύγει τις συγκρίσεις ανάμεσα σε εκείνον και στον αδερφό του, να αφιερώνει ουσιαστικό χρόνο σε αυτόν και να σέβεται τις παρέες του, τον προσωπικό του χώρο και γενικά την προσωπικότητά του, χωρίς να τον μειώνει, εκφράζονται με ειλικρίνεια τα προβλήματα που δυσκολεύουν τη σχέση τους και αποκαλύπτονται όλα εκείνα τα εμπόδια που τους απομακρύνουν συστηματικά. Ο Άγγελος εδώ εκθέτει τα παράπονά του και η μητέρα του έχει την ευκαιρία να διδαχθεί από τους όρους που εκείνος θέτει, αντιλαμβάνοντας –ίσως και για πρώτη φορά– τον τρόπο σκέψης του παιδιού της και τα αληθινά του συναισθήματα. Οι όροι που τέθηκαν από τον Άγγελο αποτελούν συμπεριφορές-στόχους, δηλαδή τις επιθυμητές συμπεριφορές που περιμένει να δει από τη μητέρα του.

Βεβαίως, οι τελικοί κοινοί όροι –οι υλικές ανταμοιβές και οι ποινές του συμβολαίου– αποτελούν σπουδαία κίνητρα επίτευξης της συμφωνίας. Αυτοί στηρίχθηκαν σαφώς στα προσωπικά ενδιαφέροντα και επιθυμίες του Άγγελου. Μέσα από τη θετική ενίσχυση (αμοιβές), αλλά και την αφαίρεση προνομίων (ποινές) θα αναπτυχθούν νέα σχήματα συμπεριφοράς, αφού ουσιαστικά ο Άγγελος καθοδηγείται να αναπτύξει έναν συγκεκριμένο επιθυμητό τρόπο δράσης (Herbert, 1998). Ταυτόχρονα, μέσα από τους κοινούς όρους ο Άγγελος αντιλαμβάνεται ότι το συμβόλαιο δημιουργήθηκε επί ίσους όρους. Όπως και εκείνος, έτσι και η μητέρα του θα καταβάλει τεράστια προσπάθεια για να τηρήσει τους όρους που την αφορούν και σε κάθε περίπτωση αθέτησης των υποσχέσεών της θα στερηθεί, όπως και εκείνος, κάτι σημαντικό. Η ύπαρξη του «κουτιού των ποινών» επιβεβαιώνει αυτήν ακριβώς τη

δυσκολία της κοινής προσπάθειας μεταξύ τους και θα αποτελέσει ισχυρότατο κίνητρο τήρησης των υποχρεώσεών τους, ευαισθητοποιώντας ταυτόχρονα όλα τα μέλη της οικογένειας να προσφέρουν συλλογικά σε άτομα που πραγματικά το έχουν ανάγκη. Επιπρόσθετα, η μηνιαία οικογενειακή εκδρομή που θα επιλέγεται από τον Άγγελο, όχι μόνο θα φέρει ακόμα πιο κοντά την οικογένεια, αλλά θα προσφέρει στον Άγγελο τη χαρά του να λαμβάνει σημαντικές πρωτοβουλίες για την οικογένειά του, κάνοντας τον να αισθανθεί σημαντικός για εκείνη. Εξάλλου, οι γονείς θα πρέπει να στηρίζουν και να ενθαρρύνουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων του παιδιού, διότι μέσω αυτής τα παιδιά αποκτούν αυτοπειθαρχία, κοινωνικότητα, ψυχοκοινωνική ωρίμανση και ανταπεξέρχονται με μεγαλύτερη ευκολία στην επίλυση πολυσύνθετων προβλημάτων (Κίκιλα & Κουτελέκος, 2012).

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, λοιπόν, μέσα από τη σύναψη του συγκεκριμένου συμβολαίου τιμής-συναντίληψης και, συγκεκριμένα, μέσα από τους όρους του, καταδεικνύονται οι δυο όψεις του προβλήματος. Μητέρα και γιος εκφράζουν από κοινού τις απαιτήσεις τους και έτσι αποκαλύπτεται πως όχι μόνο ευθύνονται και οι δύο για την άσχημη κατάσταση που επικρατεί μεταξύ τους, αλλά πως η οικογένεια είναι εκείνη που διαδραματίζει τον σημαντικότερο ρόλο στην αποκλίνουσα συμπεριφορά του παιδιού-θύτη που εκδηλώνεται σε κάθε περιβάλλον (Ματσόπουλος, 2009). Ουσιαστικά, για πρώτη φορά, δίνεται και στους δύο η δυνατότητα να εκφράσουν τα παράπονά τους και να κατανοήσουν πραγματικά ο ένας τις επιθυμίες του άλλου (Herbert, 1996).

Θα μπορούσε να λεχθεί, λοιπόν, πως το συμβόλαιο λειτουργεί ως διάυλος επικοινωνίας ανάμεσα στους γονείς και στο παιδί. Αν αυτό χρησιμοποιηθεί με τον σωστό τρόπο δύναται να επαναφέρει την ισορροπία στη σχέση ανάμεσα στο παιδί-θύτη και στους γονείς, καθώς οι αμοιβαίες ανταλλαγές καθιστούν αναγκαίο τον διάλογο και ενθαρρύνουν την επικοινωνία, βοηθώντας έτσι το παιδί να εκφραστεί και να μάθει να χειρίζεται τα έντονα συναισθήματά του (Στασινός, 2013). Έτσι, δημιουργώντας από κοινού σταδιακά θετικό κλίμα στην οικογένεια, ο Άγγελος θα βελτιώσει τη συμπεριφορά του σε κάθε περιβάλλον. Με τη χρήση των αμοιβών και των ποινών και μέσω των αμοιβαίων ανταλλαγών και της τέχνης του συμβιβασμού, το παιδί-θύτης θα διαμορφώσει σταδιακά επιθυμητές συμπεριφορές, τροποποιώντας τις αποκλίνουσες (Herbert, 1996).

Εξάλλου, η σχέση με την οικογένεια είναι εκείνη που θα επηρεάσει κάθε πτυχή της ζωής του παιδιού-θύτη, αφού διαδραματίζει τον βασικότερο ρόλο στη διαχείριση και στη βελτίωση όλων των προβλημάτων που αντιμετωπίζει στη ζωή του. Για αυτόν τον λόγο, πάντα συνιστάται η οικογένεια να ανακαλύπτει τη χρυσή τομή στη σχέση της με το παιδί. Αν και δύσκολο στην πράξη, με υπομονή και αγάπη μπορεί να συνδυαστεί η ανεκτικότητα με την ενθαρρυντική και δεκτική στάση των γονέων απέναντι στο παιδί. Το συγκεκριμένο συμβόλαιο τιμής-συναντίληψης βασίζεται σε αυτήν ακριβώς τη χρυσή τομή. Ακολουθώντας κάθε οικογένεια το μέτρο, τα παιδιά θα καταφέρουν να βελτιωθούν αισθητά, να αγαπηθούν, να κοινωνικοποιηθούν, να γίνουν άτομα εξωστρεφή, φιλικά, δημιουργικά, ανεξαρτητοποιημένα μέσα σε λογικά πλαίσια, αποκτώντας αυτοεκτίμηση και δυνατή αυτογνωσία (Herbert, 1998).

Βιβλιογραφικές παραπομπές

Αγαλιώτης, Ι., Γουδήρας, Δ., Καρτασίδου, Λ., Νούλας, Α., Παλαιολόγου, Ν., Παπαβασιλείου, Ε., Παπαγεωργίου, Κ., Παπαδόπουλος, Κ., Παπαδοπούλου, Σ. & Πολυχρονοπούλου, Σ. (2008). *Ερευνητικό Πρόγραμμα: Αποκλίνουσες Συμπεριφορές– Διαχείριση Κρίσεων στο Σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Ο.Ε.Π.ΕΚ. Ανακτήθηκε 20 Απριλίου 2014 από <http://hdl.handle.net/10795/1132>

Κίκιλα, Μ. & Κουτελέκος, Ι. (2012). Μέθοδοι Πειθαρχίας. *Το Βήμα του Ασκληπιού* (τ.1), 37-50.

Ματσόπουλος, Α. (2009). Επιθετικότητα και βία στο σχολείο: στρατηγικές αντιμετώπισης, *The Art of Crime*, (τ.11). Ανακτήθηκε 21 Απριλίου 2014 από <http://www.theartofcrime.gr/index.php?pgtp=1&aid=1147860171>

Στασινός, Δ. Π. (2013). *Η Ειδική Εκπαίδευση 2020. Για μια Συμπεριληπτική ή Ολική Εκπαίδευση στο Νέο Ψηφιακό Σχολείο με Ψηφιακούς Πρωταθλητές*. Αθήνα: Παπαζήση.

Στογιαννίδης, Α. (2013). Σχολικός Εκφοβισμός: Μια Σύγχρονη Αυτοκριτική για την Απουσία Αναζήτησης ενός Βαθύτερου Νοήματος Ζωής, *Σύνθεσις*, (τ.3), 272-289.

Φύσσας, Κ. & Αβδελίδου, Ε. (χ.χ.). *Η Δύναμη του Παιχνιδιού*. Ανακτήθηκε 23 Απριλίου 2014 από <http://www.eefs.eu/paizontas/MANUAL-%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%9F%CE%99.pdf>

Herbert, M. (1996). Τροποποίηση προβληματικής συμπεριφοράς. Στο Α. Καλαντζή-Αζίζι (Επιμ.), *Ψυχολογικά Προβλήματα Εφηβικής Ηλικίας*, γ' έκδοση (σσ. 261-288). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Herbert, M. (1998). Προβλήματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Στο Ι. Παρασκευόπουλος (Επιμ.), *Ψυχολογικά Προβλήματα της Παιδικής Ηλικίας*, 11^η έκδοση, Τόμος Β', (σσ. 10-22). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Χηνάς, Π. & Χρυσαιφίδης, Κ. (2000). *Επιθετικότητα στο σχολείο. Προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση*. Ανακτήθηκε 21 Απριλίου 2014 από <http://paroutsas.jmc.gr/agressiv.htm>

Χούπας, Ι. (2010). Συναισθηματικοί Παράγοντες στο Σχολικό Περιβάλλον. *Επιστημονικό βήμα*, τ.11 (τ. 13), 15-25.